Research Center

گرفتە دەستوورییەکانی سەرۆکوەزیران لە عێراق ناهاوسەنگیی دەسەڵات و بەرپرسیاری

20-04-2021

نووسەرەکان

د. هەڵمەت غەریب

کورتە : لەپاش جێبەجێکردنی دەستووری عێراقەوە لە ساڵی 2005 تا ئێستا، چوار حکومەت بەپێی ئەو دەستوورە درووستبوون و لانیکەم یەکێکیش شکستیهێنا. دەستووری 2005 یەکەم دەستوورە کە بەشێوەیەکی دیموکراسی دانرابێت و لەڕێگەی راپرسیی جەماوەرییەوە رێگای چارەسەرکردنی بەشێکی زۆری گرفتەکانی حوکمڕانی دەستنیشان بکات. بەڵام بەهەڵەدا دەچین ئەگەر پێمانوابێ دەستوور دەتوانێ گرفتی حوکمڕانی بۆ وڵاتیکی وەك عێراق چارەسەر بکات، چونکە واقیعی سیاسی و کۆمەڵایەتی تەنیا بە دەقی دەستووری رێکناخرێت.

دەستپێك

لەپاش جێبەجێکردنی دەستووری عێراقەوە لە ساڵی 2005 تا ئێستا، چوار حکومەت بەپێی ئەو دەستوورە درووستبوون و لانیکەم یەکێکیش شکستیهێنا. دەستووری 2005 یەکەم دەستوورە کە بەشێوەیەکی دیموکراسی دانرابێت و لەڕێگەی راپرسیی جەماوەرییەوە رێگای چارەسەرکردنی بەشێکی زۆری گرفتەکانی حوکمڕانی دەستنیشان بکات. بەڵام بەهەڵەدا دەچین ئەگەر پێمانوابێ دەستوور دەتوانێ گرفتی حوکمڕانی بۆ وڵاتیکی وەك عێراق چارەسەر بکات، چونکە واقیعی سیاسی و کۆمەڵایەتی تەنیا بە دەقی دەستووری رێکناخرێت.

سەرەڕای ئەو بۆچوونە دڵخۆشکەرانەی کە باوەڕیان بە باشتربوونی پرۆسەی حوکمڕانی لە عێراق هەیە، بەشێکی زۆر لە دەقەکانی دەستووری 2005، لەبەردەم پرۆسەی دروستکردنی حکومەت و پرۆسەی حوکمڕانیدا گرفتی گەورەن. دەتوانین بڵێین بەشێکی گەورەی گرفتی نەبوونی حکومەتێکی بەهێز و تۆکمە و خاوەن بڕیاری یەکلاکەرەوە بۆ گرفتە دەستوورییەکانی بەردەم ئەو پرۆسەیە دەگەڕێتەوە.

بەشێکی ئامارەکانی یونامی لە عێراق، ئاماژە بۆ خراپبوونی بارودۆخ لەڕووی کارگێڕی و فراوانبوونی کارە تیرۆریستیەکان، کوشتنی مەدەنییەکان و زیادبوونی ژمارەی قوربانییەکان و فراوانبوونی چوارچێوەی گەندەڵی دەکەن. بەپێی راپۆرتەکانی رێکخراوی شەفافیەتی نێودەوڵەتیش لە ساڵی 2011 وە تا ئێستا، عێراق لە ریزی هەرەپێشەوەی وڵاتانی گەندەڵدایە.

سەرەڕای ئەوەی حکومەتی عێراق نەیتوانیوە ئەرکە سەرەکییەکانی سەرشانی خۆی، هەر لە بەدیهێنانی ئاسایشێکی تۆکمە بۆ هاووڵاتیان تا رووبەڕووبوونەوەی گەندەڵی لە وڵات جێبەجێ بکات، بەشێوەیەکی لاواز و لەرزۆکیش دامەزراوە. هەر لەبەر ئەوەشە هەمیشە رووبەڕووی ناڕەزایەتی جەماوەری دەبێتەوە. کار گەیشتە ئەوەی لە ئۆکتۆبەری ساڵی رابردوودا، گەنجانی عێراق بچنە سەر شەقامەکان وعادل عەبدولمەهدی ناچار بە دەستلەکارکێشانەوە بکەن. خۆپیشاندانەکانی عێراق، لەڕووی یاسایی و دەستوورییەوە وڵاتیان خستووەتە تونێلێکی تاریکەوە و ئاسۆیەکی روونی سیاسیی لێ دیار نییە.

لە چوارچێوەی ئەم بابەتەدا، تیشکێك دەخەینە سەر پێگەی سەرۆکوەزیران لە عێراقی نوێی دوای نووسینەوەی دەستوور. هەروەها گرفتە دەستوورییەکانی بەردەم درووستکردنی حکومەتێکی بەهێز و نیشتیمانی لە عێراق و کاریگەرییەکانی لەسەر درووستکردنی هاوسەنگیی نێوان بەرپرسیاری و دەسەڵات دەخەینە بەرباس.

تەوەری یەکەم:

پێگەی سەرۆکوەزیران و گرفتی راسپاردن لە دەستووری 2005دا

عێراقی دوای 2003 لەڕووی سیستەمی سیاسییەوە، لەگەڵ عێراقی سەردەمی بەعس تەواو جیاوازە. ئەو گۆڕانکارییە گەورانەی پاش دانانی دەستووری نوێ و چەسپاندنی سیستەمی سیاسی بە پەرلەمانی فیدراڵی، لەڕووی یاساییەوە درووستبوون، سیمای عێراقیان گۆڕی. لە مادەی یەکەمی دەستووردا، دەوڵەتی نوێی عیراق وەک دەوڵەتیکی پەرلەمانی و فیدراڵی ناسێنراوە. شتێکی ئاشکرایە کە دەسەڵاتی جێبەجێکردنی سیستەمی پەرلەمانی، لە دوانەی دەسەڵات پێکدێت. لەبەرئەوەی سیستەمەکە کۆماریی پەرلەمانیە، دەسەڵاتی جێبەجێکردن لە سەرۆککۆمار و ئەنجوومەنی وەزیران پێکدێت کە سەرۆکوەزیرانیش ئەندامێکە تێیدا و بەڕێوەی دەبات و سەرۆکایەتی کۆبوونەوەکانی دەکات.

مەرجەکانی سەرۆکوەزیران هەمان ئەو مەرجانەیە کە لە دەستووردا هاتوون. پێویستە لەو کەسەدا هەبێت کە بۆ پێکهێنانی کابینە رادەسپێردرێت. ئەوانیش بریتین لەوەی کە لانیکەم هەڵگری بڕوانامەی زانکۆیی بێت و تەمەنیشی لە 35 ساڵ کەمتر نەبێت. ئەمەش بێجگە لەو مەرجانەی سەرۆککۆماریش کە پێویستە لە سەرۆکوەزیرانیشدا هەبن. گرنگترینیان بریتین لە عێراقیبوون لە دایك و باوکەوە، ئەهلیەتی تەواو لەڕووی یاسایی، ناوبانگی باش، دەستپاکی و .... تاد.

تا ئێرە گرفتێکی یاسایی ئەوتۆ بەدی ناکرێت و تەواوی مەرجەکانی دیاریکردنی سەرۆکوەزیران یاساین و تاڕادەیەکی زۆریش لەڕووی تیۆرییەوە لەگەڵ ستانداردە جیهانیەکاندا گونجاوە.

سەرۆکوەزیران پاڵپشت بە مادەی (76)ی دەستووری عێراقی 2005 دیاریدەکرێت و ئەرکی سەرۆك کۆمارە لە ماوەیەکدا کە زیاتر نەبێت

له 15 ڕۆژ له پاش هەڵبژاردنییەوە، کەسێك بۆ ئەم پۆستە رابسپێرێت. پێویستە سەرۆکوەزیرانی راسپێردراویش لە ماوەیێکدا کە لە 30 ڕۆژ زیاتر نەبێت، کابینەکەی دروستبکات. ئەگەریش نەیتوانی لەو ماوەیەدا کابینە درووستبکات، پێویستە سەرۆککۆمار کەسێکی دیکە رابسپێرێت. پێویستە راسپێردراو بۆ درووستکردنی کابینەکەی ناوی ئەندامانی کابینەکەی و بەرنامەی حکوومەتەکەی بخاتە بەردەم ئەنجوومەنی نوێنەران بۆئەوەی متمانەی پەرلەمانتاران بەدەستبهێنێ. هەروەها پێویستە هەر وەزیرێك بە تەنها و بەرنامەی کابینەکەیش بخرێتە دەنگدانەوە بۆ ئەوەی متمانەی ئەنجوومەنی نوێنەران بەدەستبهێنێ، بەڵام ئەگەر متمانەی وەرنەگرت، پێویستە سەرۆککۆمار کەسێکی دیکە بۆ درووستکردنی حکومە ت رابسپێرێ.

بەپێی تەفسیری دادگای باڵای فیدراڵی ژمارە (25) کە لە 25/3/2010 دەرچووە، فراکسیۆنی زۆرینە بەمجۆرە پێناسە دەکرێت:" بریتیە لەو فراکسیۆنەی پاش هەڵبژاردن لەڕێگەی یەك لیستی هەڵبژاردنەوە درووستدەکرێت کە بەشداری هەڵبژاردنەکانی کردووە و بە ناو و ژمارەیەکی دیاریکراوەوە توانیویەتی زۆرینەی کورسییەکان بەدەستبهێنێ. یاخود ئەو فراکسیۆنەی لەیەکگرتنی دوو لیست یاخود زیاتر درووستدەبێت و دەبێتە فراکسیۆنێکی نوێ و خاوەن کیانی سەربەخۆ و زۆرینە لە ناو پەرلەمان پێکدەهێنێ." بەپێی ئەم بۆچوونەی دادگا بێت، فراکسیۆنی زۆرینە ئەوەیە کە لەناو پەرلەماندا دروستدەکرێت نەك ئەو لیستەی زۆرینەی هێناوە. بەڕای بەشێك لە یاساناسان، ئەمە بدعەیەك بوو دادگای باڵای فیدراڵی دایهێنا کە بووە هۆی بێبەشکردنی لیستی عێراقیە وەک لیستی براوەی هەڵبژاردن کە لە هەڵبژاردنی دووەمی ئەنجوومەنی نوێنەراندا لیستی هاوپەیمانیی سوننەکان بوو.

لێرەدا گرفتی سووڕانەوە بە دەوری مادەی 76ی دەستووردا سەرهەڵدەدات. ئەمەش پرسیارێکی یاسایی درووستدەکات سەبارەت بەوەی کە ئایا سەرۆککۆمار دەسەڵاتی کۆتوبەندکراوە بە راسپاردنی ئەو کەسەی فراکسیۆنی زۆرینە دیاریدەکات یاخود دەسەڵاتی تەقدیری هەیە و دەتوانێ رەتیبکاتەوە و بۆ دروستکردنی حکومەت راینەسپێرێت؟

لەڕاستیدا لەڕووی رواڵەتیەوە دەقی (بڕگەی یەکەمی مادەی 76) دەسەڵاتی سەرۆککۆماری کۆتوبەند کردووە بەو کاندیدەی فراکسیۆنی گەورەی پەرلەمانی دیاریدەکات کە زۆرینەی کورسییەکانی ئەنجوومەنی نوێنەرانی لایە. بەڵام لەڕووی پراکتیکی و واقعیەوە پێچەوانەکەی دەبینین، چونکە سەرۆککۆمار دووجار کاندیدی فراکسیۆنی زۆرینەی رەتکردووەتەوە: یەکەمیان لە ساڵی 2006، ئەو کاتەی سەرۆککۆمار خوالێخۆشبوو جەلال تاڵەبانی ئامادە نەبوو کاندیدی فراکسیۆنی زۆرینە کە ئیبراهیم جەعفەری بوو، بۆ دروستکردنی حکومەت رابسپێرێت. پاشان کاندیدەکەیان گۆڕی بە نوری مالیکی و توانی یەکەمین کابینەی وەزاری بەپێی دەستوور درووستبکات. دووەمیشیان ساڵی 2014 بوو ئەو کاتەی سەرۆککۆمار فوئاد مەعسوم، رەتیکردەوە کاندیدی هاوپەیمانیی نیشتمانی کە زۆرترین کورسی پەرلەمانی هەبوو بۆ دروستکردنی حکومەت رابسپێرێت. ئەوە بوو سەرۆککۆمار، حەیدەر عەبادی راسپارد بۆ دروستکردنی سێیەم کابینەی وەزاری. رەتکردنەوەی چەندبارەی کاندیدی فراکسیۆنی زۆرینە بە بەردەوامی لەلایەن سەرۆککۆمارەوە دەبێتە هۆی سەرهەڵدانی دابێکی دەستووریی هەمووارکەر کە لە داهاتوودا دەسەڵاتی ئازادیی دیاریکردنی سەرۆکوەزیران بە سەرۆککۆمار دەدات.

سەرەڕای هەموو ئەمانە، بابەتێکی گرنگ هەیە کە پێویستە لێرەدا بیخەینەڕوو. ئەویش مەسەلەی رێزگرتنە لە کاتە دەستوورییەکان. واتا ئەو ماوە دەستوورییانەی بۆ پرۆسەی دروستکردنی حکومەت دیاریکراون. بەتایبەت ئێستا بەهۆی بڵاوبوونەوەی ڤایرۆسی کرۆناوە جموجۆڵ تاڕادەیەکی زۆر وەستاوە و ئەمەش دەست و پێی کەسی راسپێرداوی بەستووە و ناتوانێ گفتوگۆکانی چڕبکاتەوە بۆ دروستکردنی حکومەت. چونکە، بەبێ سازانێکی سیاسیی پێشوەخت لەنێو گرووپە سیاسیە جۆراوجۆرەکان، بەتایبەت لەنێو هێزە شیعییەکاندا، زۆر ئەستەمە بتوانێ متمانەی پەرلەمان بەدەستبهێنێ. سەرەڕای ئەوەش، بەهۆی ئەو هەڕەشانەی کەوا ڤایرۆسی کۆرۆنا درووستیکردووە، گرفتی کۆبوونەوەی پەرلەمان و چۆنیەتی بەخشینی متمانەیش دەرکەوتووە. چونکە دوور نییە کۆبوونەوەیەکی گەورەی وەها دەرئەنجامی مەترسیداری لێبکەوێتەوە. ئەمەش لەوانەیە وابکات حکوومەت لە ماوە دەستوورییەکەی خۆیدا کە 30 ڕۆژە، درووست نەکرێت یان ئەگەر دروستیش بکرێت کابینەیەکی تەواو نەبێت. لەوانەیە بە پشتبەستن بەو بارودۆخە نائاساییەی کە جیهان بەگشتی و عێراق بەتایبەتی پێیدا تێدەپەڕێت، بابەتی ماوە دەستوورییەکان پێشێل بکرێت، هەروەك چۆن چەندینجار بەشێوەی عورفی ئەو ماوانە تێپەڕکراون.

تەوەری دووەم:

کێشەی دەسەڵات و ناهاوسەنگی لە عێراقی نوێدا

ئەگەر بەوردی سەرنجی دەستووری عێراق بدەین، دەبینین بەشێوەیەکی یەکلاکەرەوە هیچ جۆرە دەسەڵاتێکی بۆ سەرۆکوەزیران نەژماردووە. لەوانەیە ئەمە ڕوویەکی دیموکراسی و جیاوازی عێراقی نوێ بێت، بەڵام بۆ سیستەمی پەرلەمانی تاڕادەیەك کەموکورتیە.

دەستوور تەنها مادەی 78ی بۆ دەسەڵاتەکانی سەرۆکوەزیران تەرخان کردووە. بۆیە لێرەدا ئەو گرفتە دەستووریە دەخەینەڕوو کە لە دەسەڵاتەکانی سەرۆکوەزیراندا هەیە و، لە پرۆسەی حوکمڕانیدا گرفتێکی گەورەی دروستکردووە. گرفتی گەورەی دەستووریی سەرۆکوەزیران لە عێراقدا ئەوەیە کە دەسەڵات و مەودای بڕیاردانی زۆر دراوە بە سەرۆکوەزیران، بەڵام لە واقیعدا خراپ بەکارهێنراوە و زۆرجاریش تاکڕەوی تێداکراوە. هەروەها هاوسەنگیی سیستەمی پەرلەمانی تێکداوە.

وەك ئاشکرایە دەسەڵاتی جێبەجێکردن تایبەتمەندە بە جێبەجێکردنی یاسا و بڕیارەکانی دادگا و رۆڵی پەرلەمانیش بریتیە لە دەرکردنی یاساکان و دادگایش ناکۆکیە یاساییەکان یەکلایی دەکاتەوە. بەڵام حکومەت رۆڵێکی بەردەوام و نەپساوەی هەیە، چونکە لە جێبەجێکردنی سیاسەتی گشتیی دەوڵەت و دابینکردنی پێداویستیە رۆژانەییەکانی تاکەکانی کۆمەڵگا و تێپەڕاندنی کارەکانیان بەرپرسە. بۆیە زیادەڕەوی نییە ئەگەر بڵێین دەسەڵاتی جێبەجێکردن زۆرترین بەریەککەوتنی بە ژیانی تاکەکان هەیە و پێویستە مافەکانیشیان بپارێزێت و ئازادییەکانیان فەراهەم بکات .

هەر دەسەڵاتی جێبەجێکردن مەڵەفی پێوەندییە نێودەوڵەتییەکان بەڕێوەدەبات کە خۆی لە پرۆسەی دانوستاندن و بەستنی رێککەوتننامە نێودەوڵەتییەکاندا دەبینێتەوە. پارێزگاریکردن لە سنووری دەوڵەت لە هەر هێرشێکی دەرەکی و زۆرجاریش راگەیاندن و بەڕێوەبردنی جەنگ و ئاشتیشی لە ئەستۆدایە. لەژێر رۆشنایی ئەو دەسەڵات و تایبەتمەندییە زۆرانەی کە دەسەڵاتی جێبەجێکردن هەیەتی، ناتوانین بڵێین لە چوارچێوەی دەقەکانی دەستووردا، ئەوانە بەشێوەیەکی ورد و وەك تایبەتمەندییەکی دەسەڵاتی جێبەجێکردن جێگیرکراون. ئەو هەموو دەسەڵاتەی لە نێوەڕۆکی دەستووردا لەسەر سەرۆکوەزیران کۆکراوەتەوە، بووەتە هۆی شێواندنی سیستەمەکە و رۆڵی دەسەڵاتی یاسادانان بووەتە پاشکۆ. تەواوی گرفتەکە پێوەندی بە رێکنەخستنی دەسەڵاتی سەرۆکوەزیرانەوە بەپێی پەیڕەوێکی یاسایی بۆ ئەنجوومەنی وەزیران هەیە.

بۆئەوەی خۆمان لە شیکردنەوەی بنەما گشتییەکانی یاسای دەستووری بەدوور بگرین، راستەوخۆ دێینە ناو گرفتەکانی دەستووری 2005ی عێراق. دەستوور سەرۆکوەزیرانی خستووەتە تەنگانەیەکی گەورەوە، بەجۆرێك بەرپرسیاری جێبەجێکردنی سیاسەتی گشتیی دەوڵەت و چۆنیەتی راپەڕاندنی کارەکانی حکومەتی خستووەتە ئەستۆی بەبێ رێکخستنێکی یاسایی لەنێو ئەنجوومەنی وەزیران و تایبەتمەندیی پێویست. بەرپرسیاری وەزیرەکانە لە راپەڕاندنی کارەکانیان بەبێ ئەوەی بتوانێت لەبەر کەموکوڕی لێیان بپرسێتەوە و دووریان بخاتەوە. چونکە لەڕووی واقیعەوە بەهۆی گرفتی پشکپشکێنە ناتوانێ دووریان بخاتەوە. بۆ رێگری لە تاکڕەوی و سەرهەڵدانەوەی دیکتاتۆرییەت، دەسەڵاتی فەرماندەیی هێزە چەکدارەکانی بە رەزامەندیی پەرلەمان پێدراوە. بەڵام لە واقیعدا پەرلەمان هیچ رۆڵێکی لە دیاریکردنی فەرماندە سەربازییەکان و ستراتیژیی سەربازی نییە کە سەرۆکوەزیران دیاریی دەکات و خۆی بەڕێوەی دەبات. هەروەها دەستوور پەرلەمانی دیاریکردووە وەك لایەنی تایبەتمەندی دەرکردنی یاساکان و پێدان و وەرگرتنەوەی متمانە لە حکومەت بەبێ ئەوەی مافی هەڵوەشانەوەی پەرلەمان بە حکومەت بدات لە حاڵەتێکدا ئەگەر ململانێ یان کێشە لەنێوان هەردوو دەسەڵاتەکە لەسەر تێپەڕاندنی یاسایەکی گرنگ یان خێرا دروستبوو. ئەمەش دیارترین سیمای سیستەمی پەرلەمانییە، بەڵام لە عێراقدا ئەمە گرفتێکی گەورەی لەبەردەم پرۆسەی سیاسیدا دروستکردووە.

ئەم گرفتانەی کە دەستووری عێراق بۆ سەرۆکوەزیرانی دروستکردووە، بووەتە هۆی ئەوەی پرۆسەی حوکمڕانی و سیاسی لەعێراقدا لەسەرخۆ و لاواز دەربکەوێت. بەجۆرێك لەدوای 2006 وە تا ئێستا حکومەتێکی بەهێز درووست نەبووە کە بتوانێ بەسەر گرفتە ئەمنی و سیاسی و ئیدارییەکاندا زاڵ بێت. بۆ نموونە ئەگەر سەیری دەسەڵاتی سەرۆکوەزیران بکەین بۆ لێپێچینەوە و دوورخستنەوەی وەزیرەکانی کابینەکەی، راستە سەرۆکوەزیر بەرپرسە لە راپەڕاندنی کارەکانی وەزیر، بەڵام ناتوانێ لایبدات یاخود بیگۆڕێت ئەگەر کەمتەرخەمییەکی کرد، بەڵکو پێویستی بە رەزامەندی پەرلەمان هەیە. ئەمە لە رووە دەستوورییەکەیەوە هیچ گرفتێکی نییە، بەڵام لەڕووی پشکپشکێنەی سیاسی رێگری دروستدەبێت. زۆربەی وەزیرەکان ئەوەندەی وابەستەی ئەجێندایەکی سیاسین، ئەوەندە دەربەستی بەرنامە و ستراتیژی حکومەت نابن. لێرەدا سەرۆکوەزیران بەرامبەر هێزە سیاسیەکان دەستبەستراو و بێدەسەڵات دەردەکەوێت و ناتوانێ بڕیاری گرنگ و ستراتیژی بدات. ئەمە لەوانەیە بەشێکی پێوەندی بەوەوە هەبێت کە پێکهێنانی حکومەتی ئیئتلافیە و ئەمەش حکومەتێکی تەمەڵە و ناتوانێت ببێتە حکومەتیکی بەهێز، چونکە زۆر ئەستەمە بتوانێ لەناو پەرلەمان بۆ دوورخستنەوەی وەزیرێك کۆدەنگی دروستبکات. سەرۆکوەزیران دەسەڵاتی پێشنیارکردنی بۆ دیاریکردنی فەرماندە باڵاکانی سوپا هەیە، بەڵام ناتوانێ بەبێ رەزامەندی پەرلەمان، بەهۆی کەمتەرخەمیەوە فەرماندەیەکی سەربازی دابنێت یاخود لایبدات. بۆیە لە دوای 2005 وە تا ئێستا هیچ فەرماندەیەکی سەربازی بە فلتەری پەرلەماندا تێنەپەڕیوە، بەڵکو هەموویان بە وەکالەت دانراون چونکە دەستوور جەخت لەوە دەکاتەوە کە دانانی فەرماندە سەربازییەکان و بەتایبەت فەرماندەی فەیلەق بەسەرەوە بە رەزامەندی پەرلەمان دەبێت. بۆیەش دەبینین عێراق رووبەڕووی داڕووخانێکی سەربازی بووەوە لە یەکەم تاقیکردنەوەیدا کە بریتی بوو لە شەڕی داعش، بۆیە گرنگترین بابەتێك لە عێراقدا نەبوونی هاوسەنگیە لە سیستەمەکە. ئەمە سەرباری ئەوەی کە نەبوونی پەیڕەوێکی کارکردن بۆ ئەنجوومەنی وەزیران، ئەوەندەی تر کێشەکانی قووڵ کردووەتەوە. گرفتی دابەشکردنی دەسەڵات لەناو ئەنجوومەنی وەزیراندا بووەتە قوربانیی رێککەوتن و هاوسەنگیی هێز لەنێوان

لایەنە پێکهێنەرەکانی ناو پرۆسەی حوکمڕانی. پێویستە کاری سەرەکی سەرۆکوەزیرانی نوێ بریتی بێت لە تێپەڕاندنی پەیڕەوێکی نێوخۆیی بۆ ئەنجوومەنی وەزیران و ناردنی بۆ پەرلەمان تا گرفتی دابەشکردنی دەسەڵات لەناو ئەنجوومەنی وەزیراندا کۆتایی بێت، چونکە ئێستا سەرۆکوەزیران بەشێکی گەورەی دەسەڵاتەکانی بەبێ رەزامەندی ئەنجوومەنەکە پیادە دەکات و ئەوەش گرفتی ناهاوسەنگی لەناو ئەنجوومەنی وەزیراندا درووستکردووە.

هەموو ئەم گرفتانەی بەردەم پۆستی سەرۆکوەزیران لە بابەتێکی گرنگەوە سەرچاوەیان گرتووە کە دەستووری عێراقی خۆی لێ بەدوور گرتووە. ئەویش بەدیهێنانی هاوسەنگیی نێوان دەسەڵاتەکانە لە سیستەمی پەرلەمانیدا. ئەمەش گرفتێکی گەورەی بۆ سەرۆکوەزیران درووستکردووە کە ئەستەمە بەبێ هەموارکردنی دەستوور و بەدیهێنانی هاوسەنگی و دوورکەوتنەوە لە تاکڕەوی لە بەکارهێنانی دەسەڵاتەکاندا بەدیبهێنرێت.

سەرچاوەکان:

1-د.السید صبری ، حکومه الوزاره ، المگبعه العالمیه ، مصر ، القاهره ،1953.

2-د. محمد قدری حسن، رئیس مجلس الوزراء فی النڤم البرلمانیه المعاصره ، رساله دکتوراه مقدمه الی کلیه الحقوق . جامعه القاهره،1987.

3-د. عدنان عاجل عبید، حل البرلمان فی العراق بین الافراگ والتفریگ ،مجله البحوپ و الدراسات العربیه، القاهره ،2013.

4-د. غازی فیصل مهدی، نصوص دستور جمهوریه العراق لسنه 2005 فی المیزان، موسوعه الپقافه القانونیه ، 2008.

5- احکام و قرارات المحکمه الاتحادیه العلیا فی العراق لعام 2010، المجلد الپالپ ، 2011.

6-تقریر هیئه النزاهه فی العراق لعام 2013.

7-تقریر منڤمه الشفافیه العالمیه للعام 2011.